

The Muslim World's Economic Strategies Against the Zionist Regime

Javad Arbab*

Abstract

Although studies of Islamic economics have focused more on theoretical and fundamental issues, political economy has received less attention. Unfortunately, today, the lack of political-economic strategies in the field of Islamic economics and ignoring this issue has caused Islamic countries difficulty in advancing their foreign goals. This issue has placed Islamic countries in a passive or policy-tolerant position in the international arena, despite having abundant God-given resources and various economic and strategic capacities. One of the most obvious examples of this issue is political passivity towards the Zionist regime in the field of political economy; while the hegemonic regime uses tools such as political influence and military power to increase its economic power weakening Islamic countries in this area by approving its desired sanctions, Islamic countries do not make much use of their numerous capacities to adopt an aggressive stance towards the Zionist regime. Undoubtedly, one of the roots of the Zionist regime's ability in war and bloodshed can be seen as a result of the procrastination of the Muslim world in the field of economic sanctions or other platforms of economic confrontation with it. In this article, using a descriptive-analytical method, various contexts such as lack of resources, product embargo, legal and propaganda capacities, and other possible tools were examined and the strategic economic capacities of the Islamic world were presented to confront the Zionist regime. The results of the study highlight the necessity of using existing policy tools in confronting the Zionist regime.

Keywords: Islamic Economics, Policy Instruments, Political Economy, Zionist Regime, Islamic World, Economic Sanctions.

Classification JEL: A10.

---

* Researcher of Islamic Economics at the Research Institute of Hawzah and University.
javadarbab1390@gmail.com

راهبردهای اقتصادی جهان اسلام علیه رژیم صهیونیستی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۷/۲۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۲۴

جواد ارباب*

چکیده

هرچند در مطالعات اقتصاد اسلامی بیشتر به مباحث نظری و مبنایی پرداخته شده است، اما در این میان اقتصاد سیاسی کمتر مورد توجه قرار گرفته است. متأسفانه امروزه عدم‌ارائه راهبردهای اقتصاد سیاسی در حوزه اقتصاد اسلامی و مغفول ماندن این موضوع کشورهای اسلامی را در پیشبرد اهداف خارجی خود دچار مشکل کرده است. مسئله‌ای که به‌دنبال آن کشورهای اسلامی را در عرصه بین‌الملل در عین دارا بودن منابع سرشار خدادادی و انواع ظرفیت‌های اقتصادی و راهبردی در موضع انفعالی و یا سیاست‌پذیر قرار داده است. یکی از این بارزترین مصادیق این موضوع انفعال سیاستی در مقابل رژیم صهیونیستی در حوزه اقتصاد سیاسی است؛ درحالی‌که نظام سلطه با بهره‌مندی از ابزارهایی چون نفوذ سیاسی و قدرت نظامی برای افزایش قدرت اقتصادی خود بهره می‌برد و با تصویب تحریم‌های مدنظر خود کشورهای اسلامی را در این حوزه تضعیف می‌کند، کشورهای اسلامی از ظرفیت‌های متعدد خود برای اتخاذ موضع تهاجمی نسبت به رژیم صهیونیستی استفاده چندانی نمی‌کنند. بدون شک یکی از ریشه‌های توانایی جنگ و خونریزی رژیم صهیونیستی را می‌توان در نتیجه بی‌عملی جهان اسلام در حوزه تحریم اقتصادی و یا دیگر بسترهای تقابل اقتصادی با آن دانست. در این مقاله با استفاده از روش تحلیلی توصیفی بسترهای گوناگونی چون عدم تأمین منابع، تحریم کالایی، ظرفیت‌های قانونی و تبلیغاتی و دیگر ابزارهای ممکن مورد بررسی و ظرفیت‌های راهبردی اقتصادی جهان اسلام برای مقابله با رژیم صهیونیستی ارائه شد. نتایج مطالعه ضرورت استفاده از ابزارهای سیاستی موجود را در مواجهه با رژیم صهیونیستی بیان می‌کند.

واژگان کلیدی: اقتصاد اسلامی، ابزارهای سیاستی، اقتصاد سیاسی، رژیم صهیونیستی، جهان اسلام، تحریم اقتصادی.

طبقه‌بندی JEL: A10

۱. مقدمه

پیگیری‌ها و رایزنی‌های بسیاری در کنار تمرکز سرمایه‌های کلان موجب شد «تئودور هرتزل» در سال ۱۸۷۹ میلادی در کنگره «بال» تشکیل دولت یهود در فلسطین و استقرار صهیونیسم سیاسی را اعلام کند. چه صهیونیست‌های منشورگرایی همچون هرتزل و چه صهیونیست‌های عمل‌گرا و صهیونیست‌های ترکیبی و صهیونیست‌های دیگر، همگی برای تحقق ایدئال‌های بورژوازی یهود برای استعمارگری و هم‌آغوشی با قدرت‌های جهان کوشش می‌کردند و بازگشت به سرزمین موعود و تپه صهیون و این قبیل نمادسازی‌ها صرفاً به همان مقصود بود. با صدور قطعنامه ۲۹ نوامبر ۱۹۴۷ در سازمان ملل، تقسیم فلسطین اجرا شد و در ۱۴ مه ۱۹۴۸ تأسیس و استقلال اسرائیل توسط بن‌گوریون نخست‌وزیر موقت اعلام شد (کرمی کامکار، ۱۳۸۳).

در طول تمام دوران حیات نامشروع این رژیم، همواره از حمایت‌های مالی داخلی و خارجی همه‌جانبه برای پیشبرد سیاست‌های غاصبانه خود استفاده کرده است. در مقابل جهان اسلام به سبب فقدان اتحاد لازم و نبود و عدم تمسک به وحدت کلمه و نیز دسیسه‌های گوناگون کشورهای استعماری برای ایجاد تفرقه غالباً از امکان و یا وقوع اتحاد مالی و اقتصادی برای اضمحلال و مبارزه با رژیم صهیونیستی تهی بوده‌اند. این درحالی است که برخورداری از نعمت‌ها و امکانات خدادادی بسیار سرشار جوامع اسلامی مانند وسعت جغرافیایی، شرایط ژئوپلیتیک، معادن، منابع عظیم انرژی و... امکان این مهم را برای آنها به‌سادگی میسر کرده است.

عدم توجه به مبارزه اقتصادی با رژیم صهیونیستی و استفاده از ابزارهای اقتصاد سیاسی کیفیت و کمیت هزینه‌های مبارزه با آن را به‌شدت افزایش می‌دهد. وقوع جنگ‌های متعدد، امهال به رژیم صهیونیستی برای توسعه و گسترش سرزمینی و نفوذ در سطح جهان روزبه‌روز جراحی این غده سرطانی را برای جهان اسلام دشوارتر می‌کند. از این‌رو، ضروری است تا با بازنگری نسبت به مسیرهای مبارزه اقتصادی اسلامی رژیم صهیونیستی استفاده از ابزارهای اقتصاد سیاسی به‌طورجد مدنظر قرار گیرد. آنچه در طول مقاله بدان پرداخته می‌شود بررسی مبانی مبارزه با رژیم صهیونیستی و جایگاه، کیفیت و مسیرهای اقتصاد سیاسی برای مبارزه با این رژیم منحوس است. متأسفانه، با وجود اهمیت فراوان شناخت و سیاست‌گذاری در جهت تقابل اقتصادی با رژیم صهیونیستی پیشینه مطالعاتی قابل توجهی در این زمینه مشاهده نمی‌شود. با وجود این، در این بخش به برخی پژوهش‌های مرتبط اشاره می‌شود.

عیوضی (۱۳۸۳) در مقاله‌ای با عنوان «گسترش سلطه اقتصادی اسرائیل بر کشورهای خاورمیانه عربی» ضمن بررسی موقعیت ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک غرب آسیا انگیزه دولت‌های

جهان و قدرت‌های بزرگ را قابل توجه ارزیابی می‌کند. وی شاهد این اهمیت را بسیاری از تحولات خاورمیانه‌ای، به‌ویژه در قرن بیستم، در این منطقه بیان می‌کند. پیدایش رژیم جعلی اسرائیل یکی از ثمرات سیاست‌های توسعه‌طلبانه قدرت‌های بزرگ منطقه است که به ابزاری برای اعمال اراده و خواست سیاست‌های توسعه‌طلبانه قدرت‌های استعماری تبدیل شده است. از آنجایی که آینده رژیم صهیونیستی تحت تأثیر مناسبات اقتصادی خاورمیانه‌ای، یکی از مهم‌ترین جنبه‌های سیاست سلطه‌گرانه محسوب می‌شود، مطالعه سیاست‌ها، اهداف، ابزار اجرایی و عوامل موفقیت اسرائیل در بعد اقتصادی قابل توجه است. وی در مقاله خود به بررسی هدف‌گذاری‌ها و فعالیت‌های اقتصادی این رژیم می‌پردازد.

دهشیری و بهرامی (۱۳۹۵) در پژوهشی با عنوان «عرصه‌های تقابل هوشمند انقلاب اسلامی با رژیم صهیونیستی» به بررسی اقدامات و گزینه‌های پیشروی انقلاب اسلامی ایران در مواجهه با رژیم صهیونیستی پرداخته‌اند. در این پژوهش عرصه‌های تقابل هوشمند انقلاب اسلامی با رژیم صهیونیستی مورد واکاوی قرار می‌گیرد و به این امر منتج می‌شود که تقابل سخت‌افزاری و نرم‌افزاری جمهوری اسلامی ایران با رژیم صهیونیستی موجب تهدید امنیت هستی‌شناختی و وجودی اسرائیل شده است.

احمدی (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «جمهوری اسلامی ایران و رژیم صهیونیستی، تقابل راهبردی و راهبردهای متقابل» با بررسی سیاست تقابلی رژیم صهیونیستی و جمهوری اسلامی ایران به استفاده از نقاط قوت و ضعف این راهبردها در سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران اشاره کرده و به سیر تاریخی راهبردهای متقابل رژیم صهیونیستی و جمهوری اسلامی ایران پرداخته است. براساس این، رژیم صهیونیستی تاکنون سیاست‌های خود را در قالب چهار راهبرد به پیش برده که از تلاش برای همکاری‌جویی تا ستیزه‌جویی فعالانه را شامل شده است و جمهوری اسلامی ایران نیز در مقابل دو راهبرد جنگ‌های نامنظم و تقویت محور مقاومت برای مقابله با این رژیم را در پیش گرفته است.

رحیمی (۱۴۰۲) در گزارشی با عنوان «مسیرهای تأمین کالاهای صهیونیست‌ها و نقش راهبردی یمن» ضمن بررسی شرکای اصلی تجاری رژیم صهیونیستی و وضعیت اقتصادی آن با توجه به تسلط ارتش یمن و گروه مقاومت انصارالله بر مسیرهای منتهی به «تنگه باب‌المنندب و دریای سرخ» و وجود قدرت اختلال حدوداً ۳۰ میلیارد دلاری که بیش از ۳۰ درصد کالاهای وارداتی اشغالگران قدس را تشکیل می‌دهد، راهبرد فلج‌سازی اقتصادی غاصبان قدس را ارائه می‌کند. باتوجه به مطالعات یادشده هیچ‌یک از این مطالعات درصدد بیان راهبردهای جامع

اقتصادی جهان اسلام در مواجهه با رژیم صهیونیستی نبوده است. مسئله‌ای که کوشش می‌شود تا حدی در نوشتار حاضر بدان پرداخته شود.

۲. مبانی

بررسی مبانی نحوه مواجهه با رژیم صهیونیستی از آن جهت صورت می‌گیرد که در چهارچوب اقتصاد اسلامی تمامی تعاملات در حوزه‌های گوناگون فردی و اجتماعی و یا داخلی و بین‌المللی لازم است تا مبتنی بر اصول و قواعد و آموزه‌های شرعی و اخلاقی صورت گیرد. براساس این، ابتدا به صورت کاملاً مجمل به مبانی قرآنی، روایی و نیز فتاوی برخی از مراجع معظم تقلید اشاره می‌شود.^۱

۲-۱. مبانی قرآنی

آیات بسیاری در قرآن کریم بر لزوم مقابله با متجاوزان به جان و مال مسلمانان و نیز دفاع از دین و سرزمین اسلامی تأکید دارند. برای نمونه، می‌توان به آیاتی همچون «وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ» (بقره، ۱۹۰)، «فَمَنْ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ» (بقره، ۱۹۴)، «وَالَّذِينَ إِذَا أَصَابَهُمُ الْبُرْءُ هُمْ يَتَتَضَرَّوْنَ» (شوری، ۳۹) و «وَلَمَنْ اتَّصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِ فَأُولَئِكَ مَا عَلَيْهِمْ مِّنْ سَبِيلٍ» (شوری، ۴۱) اشاره کرد که این آیات دلالت بر مشروعیت اصل دفاع و مقابله به مثل در برابر متجاوزان داشته و شامل جهاد دفاعی می‌شود و شکی نیست که همه انواع دفاع به‌ویژه دفاع سرزمینی از مصادیق روشن مقابله به مثل می‌باشد (برجی، ۱۳۸۶، ص ۵۴).

تحدیر از ایجاد روابط با دشمنان نیز به صراحت در قرآن کریم مورد اشاره قرار گرفته است: «إِنَّمَا يَنْهَاكُمْ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُواكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُواكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَنْ تَوَلَّوْهُمْ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ»^۲ (ممتحنه، ۹). خداوند در این آیه شریفه به صراحت نحوه تعامل با غاصبان دارالاسلام و سرزمین‌های مسلمانان را بیان می‌کند. تفسیر نمونه این آیه را این‌گونه تشریح می‌کند: «گروهی که در مقابل مسلمین ایستادند و شمشیر به روی آنها کشیدند و آنها را از خانه و کاشانه شان به اجبار بیرون کردند و خلاصه عداوت و دشمنی خود را با اسلام و مسلمین در گفتار و عمل آشکارا نشان دادند، تکلیف مسلمانان این است که هرگونه مرادیه با این گروه را قطع کنند، و از هرگونه پیوند محبت و دوستی خودداری نمایند» (مکارم‌شیرازی و همکاران، ۱۳۸۶، ج ۲۴، ص ۳۱). آیه شریفه دو شرط جنگ با مسلمین و اخراج از خانه و دیار را برای قطع تعامل با

۱. مطالب این بخش با استفاده از مطالعه آجرلو و همکاران (۱۳۹۳) نگاشته شده است.

۲. فقط خدا شما را از دوستی با کسانی بازمی‌دارد که در [کار] دین با شما جنگ کرده و شما را از خانه‌هایتان بیرون رانده و در بیرون‌راندنتان با یکدیگر همکاری کرده‌اند و هرکس آنان را به دوستی گیرد، آنان همان ستمگران‌اند.

این گروه بیان نموده که البته هر دورا می‌توان به‌وضوح در رژیم صهیونیستی مشاهده کرد (آجرلو و همکاران، ۱۳۹۳).

ذکر همه آیاتی که مستقیماً مسلمانان را از روابط با دشمنان نهی و لزوم مبارزه همه‌جانبه با آنان را بیان می‌کنند خارج از مجال این مقاله است؛ اما اگر بخواهیم برخی از آنها را بیان کنیم می‌توان به آیه ۱۱۳ سوره مبارکه هود^۱ (مبنای قاعده نفی گرایش به ظالم) (ضابطی‌پور، ۱۳۸۹، ص ۸۳)، آیه ۲ سوره مبارکه مائده^۲ (عدم هرگونه معاونت و همکاری با دشمن) (کعبی و غروی‌ان، ۱۳۸۱، ص ۸)، آیه ۱ سوره مبارکه ممتحنه^۳ (عدم برقراری رابطه دوستی با دشمنان)، آیه ۱۴۱ سوره مبارکه نساء^۴ (قاعده نفی سبیل) (نوریان و همکاران، ۱۳۸۹، ص ۱۵۱-۱۵۲) اشاره کرد.

۲-۲. مبانی روایی

روایات مرتبط با لزوم برخورد با دشمن و نحوه تعامل با آن جوانب متعددی را مدنظر قرار داده‌اند. روایات فراوانی که بر وظیفه مسلمانان برای دفاع از خود و دارالاسلام تأکید دارند، برای نمونه از حضرت رسول ﷺ نقل است که می‌فرماید: «إِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يُعْزِزُ رَجُلًا يَدْخُلُ عَلَيْهِ فِي بَيْتِهِ وَلَا يُقَاتِلُ» (عیون اخبارالرضا: ۲/۲۴/۲۸) و یا از امیرالمؤمنین (علیه السلام) که می‌فرماید: «وَاللَّهِ إِنْ أَمْرًا يُمَكِّنُ عَدُوَّهُ مِنْ نَفْسِهِ يَعْرِقُ لَحْمَهُ، وَيَهْشِمُ عَظْمَهُ، وَيَفْرِى جِلْدَهُ، لِعَظِيمِ عَجْزِهِ» (نهج البلاغه، خطبه ۳۴) و یا «أَعَزُّوهُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَغْزَوْكُمْ، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، مَا عَزَى قَوْمٌ قَطُّ فِي عَشْرِ دِيَارِهِمْ إِلَّا ذَلُّوا» (همان، خطبه ۲۷). برخی نیز بر مبارزه با دشمن به‌عنوان عنصری نامطلوب و اشاعه‌دهنده ظلم بر مسلمین اشاره دارند. امیرالمؤمنین (علیه السلام) می‌فرماید: «كُونَا لِلظَّالِمِ حَصْمًا وَ لِلْمَظْلُومِ عَوْنًا» (همان، نامه ۴۷).

بدیهی است لازمه فرارگرفتن در صف یاری‌دهندگان مظلومان، اعلام و اعمال برائت و مخالفت با دشمنان و ظالمان است؛ ازاین‌رو هرگونه اقدامی در راستای پذیرش یا رضایت از رفتار ظالم، در هر سطح و مرحله‌ای، به معنای همسو شدن و همراهی با آن است. این دستور امام علیه‌السلام، محدود به حمایت لفظی و تبلیغاتی از مظلومان و اعلام برائت صرف نیست؛ بلکه بسته به میزان توانمندی و شرایط دارالاسلام و مسلمانان، شامل اقدامات همه‌جانبه و عملی نیز است؛ حتی از

۱. «وَلَا تَرْكَبُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا فَتَمَسَّكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ؛ و به کسانی که ستم کرده‌اند متمایل مشوید که آتش [دوزخ] به شما می‌رسد و در برابر خدا برای شما دوستانی نخواهد بود و سرانجام یاری نخواهید شد».

۲. «تَعَاوَنُوا عَلَى الْبُرِّ وَالْتَقُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ (مائده، ۲)؛ در نیکوکاری و پرهیزکاری با یکدیگر همکاری کنید و در گناه و دشمنی دستیار هم نشوید و از خدا بترسید که خدا سخت کیفر است».

۳. «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ؛ ای کسانی که ایمان آورده‌اید! دشمن من و دشمن خودتان را به پیروی برنگیرید [به طوری] که با آنها اظهار دوستی کنید».

۴. «وَلَنْ يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا (نساء، ۱۴۱)؛ خداوند هرگز برای کافران نسبت به مؤمنان راه تسلطی قرار نداده است».

برخی روایات این گونه استفاده می شود که تعامل با دشمن در امر خیر یا مباحی نیز مورد نهی قرار گرفته است (آجرلو و همکاران، ۱۳۹۳) که مجال نقل آنها وجود ندارد.

باتوجه به کثرت منابع و حیانی در خصوص موضوع مقاله، علما و فقهای عظیم الشان براساس ادله شرعی، ارتباط و تعامل با رژیم صهیونیستی را مورد توجه قرار داده اند. برای نمونه، آیت الله شیخ محمدحسین کاشف الغطاء^(ره) (۱۸۷۶-۱۹۵۴) که در سال های اولیه تأسیس رژیم صهیونیستی مرجعیت شیعیان را در نجف برعهده داشت در حکمی معروف این گونه می نویسد: «هرکس می تواند شخصاً به مجاهدان فلسطین ملحق شود، باید به آنان بیبوند و من اطمینان می دهم که او در ردیف مجاهدین بدر در کنار پیامبر^(ص) است و هرکس نیز نمی تواند ملحق شود، باید آنان را با مال خویش کمک نماید و هرکس که نسبت به هیچ یک از اینها توانایی ندارد، بر او واجب است که با زبان و قلم و تلاش تا سر حد امکان، کوشش و مساعدت نماید و این کمترین مرتبه این تکلیف الهی است» (ورعی، ۱۳۸۲، ص ۶۸).

آیت الله سید محسن حکیم^(ره) (۱۸۸۹-۱۹۷۰)، که از مراجع بزرگ شیعه در نجف بود، نیز حکمی را با این عنوان صادر نمود: «اکنون که جهاد مسلمانان با یهودیان صهیونیست شروع شده است، هم دستی کافی و کامل باید بکنند و به دشمن اسلام مهلت ندهند که برادران آنان را مورد قتل و غارت قرار دهند. خدای متعال با ماست و باید جهاد را تعمیم دهیم» (ر.ک: رجبی، پایگاه اطلاع رسانی مؤسسه مطالعات و پژوهش های سیاسی).

آیت الله العظمی امام خمینی^(ره) نیز بر این امر بسیار تأکید داشتند و از نخستین روزهای آغاز قیام خود تا آخر دوران حیاتشان، هیچ گاه از قضیه فلسطین چشم پوشی نکردند. درجایی ایشان می فرمایند: «هیچ امری را بر مسلمانان واجب تر از این نمی دانم که با جان و مال خویش، هنگامی که می بینند خون های برادران و خواهران بی گناه شما در سرزمین ها مقدس فلسطین جاری است و هنگامی که مشاهده می کنید سرزمین های ما (اسلام) دست به صهیونیست های تبهکار، ویران گشته، در این شرایط هیچ راهی جز ادامه جهاد نمی ماند، بر همه مسلمانان واجب است که کمک های مادی و معنوی خود را در این جهاد مقدس صرف کنند و خداوند پشتیبان این اراده است» (نظرپور، ۱۳۸۵، ص ۱۰۹).

نظر آیت الله العظمی خامنه ای، در جایگاه ولایت فقیه و رهبری انقلاب اسلامی و به عنوان تعیین کننده سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران نیز بر همگان مشخص است. ایشان در یکی از سخنرانی های خود می فرمایند: «برای مواجهه با ظلم فجیعی که این روزها نسبت به مردم فلسطین اعمال می شود، دو راه علاج وجود دارد. این دو راه علاج اجتناب ناپذیر است و باید همه

آن را قبول کنند و از این دو راه بروند: راه اول، ادامه انتفاضه و ایستادگی مردم فلسطین است... و راه دوم، حمایت‌هاست، همه دنیا باید از اینها حمایت کنند» (پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سیدعلی خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، ۱۳۸۱/۲/۱۱).^۱

۳. ویژگی‌های اقتصاد رژیم صهیونیستی

از بدو تأسیس رژیم صهیونیستی تاکنون شرایط اقتصادی این رژیم دچار تحولات متعددی بوده است. این تحولات ناشی از مواردی چون توسعه جغرافیایی ناشی از ادامه اشغالگری، تجربه جنگ‌های متعدد، بحران‌های سیاسی داخلی و خارجی، مناقشات مرزی، تغییر رویکردهای مالی و سیاستی و نیز عوامل گوناگون خارجی بوده است. در این بخش برای ایجاد درک اجمالی از وضعیت اقتصاد رژیم صهیونیستی به مرور شرایط و تحولات مهم اقتصادی آن می‌پردازیم.

۳-۱. مزایا و توانایی‌های اقتصادی

رژیم صهیونیستی از مزایای اقتصادی خاص خود سود برده است. برخی از این مزایا ناشی از تعلقات مذهبی و عقیدتی و البته سیاسی است. توضیح و تبیین هر یک از این موارد در این مجال نمی‌گنجد و تنها به عناوین آنها اشاره می‌شود:

الف) انواع حمایت‌های مالی و اقتصادی اولیه: این حمایت‌ها شامل حمایت‌های اولیه مستقیم انگلستان (دوران اقتصاد یشوف)، حمایت‌های مستمر و کلان ایالات متحده آمریکا و آلمان و حمایت‌های شخصی می‌شود؛

ب) آموزش‌های عالی و تحقیق و توسعه که پذیرش مهاجرت نیروی کار ماهر از سراسر دنیا، توسعه و برخورداری از شمار فراوان افراد تحصیل کرده در مقاطع تحصیلات تکمیلی، تمرکز وافر بخش خصوصی به فرایند تحقیق و توسعه و وجود تعداد زیادی از صنایع با فن‌آوری بالا را در برمی‌گیرد.

ج) دسترسی به منابع آب و زمین حاصلخیز؛

۱. آیات عظام سیدعلی سیستانی، محمدتقی بهجت رحمته‌الله، سیدشهاب‌الدین مرعشی نجفی رحمته‌الله، سیدابوالقاسم خویی رحمته‌الله، سیدهادی میلانی رحمته‌الله، سیدابوالقاسم کاشانی رحمته‌الله، سیدعلی موسوی بهبهانی رحمته‌الله، سیدعبدالله شیرازی رحمته‌الله، سیدمحمد شیرازی رحمته‌الله، سیدمحمدحسین فضل‌الله رحمته‌الله و بسیاری دیگر از مراجع تقلید (ر.ک: عبدالجلیل، ۲۰۰۲؛ ورعی، ۱۳۸۲: ۶۹) با صدور حکم، بیانیه، تدوین کتاب و سخنرانی با محکوم کردن تجاوزات رژیم صهیونیستی به کشورهای اسلامی از عموم مسلمانان خواسته‌اند تا به یاری مسلمانان مظلوم فلسطین بشتابند و بر عدم تعامل با ایشان اهتمام داشته باشند. برای مثال، در اکثر رسائل توضیح‌المسائل علمای شیعه در باب معاملات، بر عدم جواز خرید و فروش کالاها و تجارت با دشمنان مسلمانان تأکید شده و از رژیم صهیونیستی به‌عنوان شاهد مثال موضوع یاد شده است.

د) نیروی کار ارزان بر پایه تبعیض؛^۱
ه) تمرکز بر صنایع نظامی با فناوری‌های خاص؛
و) مهاجرت گسترده یهودیان ثروتمند (صایغ و همدانی، ۱۳۸۰).

۳-۲. نقاط ضعف اقتصادی

۱. تجربه بحران‌های تاریخی: موارد متعددی از جنگ‌ها و بحران‌ها در طول حیات منحوس این رژیم رخ داده است که برخی آنها عبارت‌اند از:

الف) جنگ رمضان ۱۹۷۳ و آغاز بحران اول نفتی توسط اعراب که وضعیت اقتصادی اسرائیل را به محاق برد. مهم‌ترین اثر کوتاه‌مدت جنگ «یوم کیپور» یا همان جنگ رمضان، ظهور تورم ۴۰ درصدی به علت افزایش قیمت حامل‌های انرژی و مواد غذایی از میانه سال ۱۹۷۳ تا ۱۹۷۷ بود.
ب) تجربه دوران هاب رکود تورمی و تورم‌های بسیار سنگین (رکود تورمی ۱۹۶۲-۱۹۶۵، تورم ۴۴۵ درصدی در سال ۱۹۸۴، تکانه‌های شدید اقتصادی ناشی از انتفاضه اول در سال ۱۹۸۷، افزایش خطر سرمایه‌گذاری هم‌زمان با انتفاضه دوم و ...)

۲. شکاف‌های بالا در درآمدها و دارایی‌ها (گزارش اداره بیمه رژیم صهیونیستی، ۲۰۱۵)

الف) درآمد دهک آخر جامعه به صورت میانگین ۸/۱ برابر نخستین دهک است؛ به علاوه ده درصد ثروتمند جامعه بیش از نیمی از دارایی کشور را در اختیار خود دارند و از این دهک نیز حدود ۲۳ درصد دارایی‌ها، تنها متعلق به یک درصد بالای دهک است (حاصل از کنار گذاشتن سیاست‌های اقتصاد یکپارچه و ترویج سرمایه‌داری)؛

ب) افزایش نرخ فقر: به لحاظ شاخص خط فقر جامعه رژیم صهیونیستی ناهمگن است؛ به گونه‌ای که اگرچه به صورت میانگین ۲۹/۱ درصد مردم در زیر خط فقر قرار دارند، اما در تقسیم‌بندی‌های اجتماعی، ۵۷/۲ درصد عرب‌های ساکن سرزمین‌های اشغالی و در میان یهودیان متعصب ارتدوکس ۶۶/۷ درصد زیر خط فقر قرار دارند. از طرفی رژیم صهیونیستی در حالی که با کمبود نیروی کار مواجه است به دو طیف اخیر در بازار کار میدان لازم را نمی‌دهد (قادری، ۱۳۹۷).

۳. محدودیت‌های سرزمینی: هم‌جواری با کشورهای عربی متخاصم، همچون لبنان و سوریه، محدودیت مساحت و استفاده اجباری از راه‌های دریایی و هوایی برای برقراری روابط (تجارت خارجی رژیم صهیونیستی از راه زمینی کمتر از یک درصد است) منجر به خطر بالای

۱. رژیم غاصب از اعراب محلی و غیر صهیونیست به عنوان شهروند درجه دو استفاده و از آنها به عنوان نیروی کار ارزان بهره‌کشی می‌کند.

سرمایه‌گذاری خارجی در سرمایه‌گذاری شده است.

۴. محدودیت بهره‌برداری از منابع انرژی: رژیم صهیونیستی به سبب ماهیت غاصبانه خود همواره در تلاش بوده است تا به منابع انرژی همسایگان خود دست‌اندازی کند. از طرفی به سبب تعدی به مرزهای دیگران و بی‌اعتبار بودن تفاهم‌نامه‌ها با این رژیم همسایگان از انعقاد تفاهم‌نامه‌های بلندمدت و دائمی برای تقسیم سهم هریک از طرفین اجتناب می‌کنند. به‌عنوان مثال، میدان گازی مشترک با لبنان سال‌های متمادی موجب مشاجرات دو طرف بوده است. به‌علاوه مواردی چون قانون شیشینسکی^۱ (اقتصاددان یهودی) در جغرافیای رژیم صهیونیستی که براساس آن مالیات‌های سنگینی برای شرکت‌های حاضر در صنعت نفت و گاز رژیم وضع شد^۲ بر محدودیت بهره‌برداری از منابع انرژی افزوده است؛

۵. هزینه‌های سنگین جنگ و تهیه تسلیحات: جنگ‌ها همواره منتظره و با برنامه قبلی ایجاد نمی‌شوند. بودجه نظامی اسرائیل برای سال ۲۰۲۴ افزایش چشمگیری داشته است و به ۱۱۸ میلیارد شیکل (تقریباً ۳۰/۵ میلیارد دلار آمریکا) رسیده است. این نشان‌دهنده افزایش ۸۷ درصدی نسبت به سال قبل است که نشان‌دهنده تمرکز بیشتر کشور بر هزینه‌های دفاعی است. جهش در هزینه‌های نظامی در پی درگیری اسرائیل و حماس که در اکتبر ۲۰۲۳ آغاز شد، به‌طور قابل‌توجهی بر اولویت‌های ملی این کشور تأثیر گذاشت.^۳

۶. نرخ بالای مالیاتی: نرخ مالیات بر درآمد شخصی در اسرائیل ۵۰ درصد است. نرخ مالیات بر درآمد شخصی در اسرائیل از سال ۲۰۰۴ تا ۲۰۲۴ به‌طور متوسط ۴۸/۸۶ درصد بوده است که در سال ۲۰۱۳ به بالاترین حد خود یعنی ۵۰/۰۰ درصد و در سال ۲۰۱۰ به پایین‌ترین حد خود یعنی ۴۵/۰۰ درصد رسیده است.^۴

۴. بسترهای مواجهه اقتصادی جهان اسلام با رژیم صهیونیستی

باتوجه به شرایط اقتصادی رژیم صهیونیستی، که در بند گذشته بدان اشاره شد، عناصر متعددی وجود دارد که در صورت التزام جهان اسلام به آنها و انجام اقدامات هماهنگ می‌توان بنیه‌های اقتصادی رژیم صهیونیستی را تضعیف و دچار مشکل کرد. در این میان برخی کشورها به سبب جبران

1. Sheshinski

۲. براساس این قانون تمامی شرکت‌ها و سرمایه‌گذارانی که پس از سال ۲۰۱۴ اقدام به تولید از میدین گازی می‌کردند، پس از معافیت تا سقف ۱۵۰ درصد میزان سرمایه‌هایی که صرف فرایند اکتشاف و توسعه کرده بودند، در مرحله اول با افزایشی ۲۰ درصدی و در مرحله بعد به میزان ۵۰ درصد و در نهایت ۲۳۰ درصد مالیات را بر سود خود پرداخت می‌کردند (Sofaer, 2011).

3. <https://www.statista.com/statistics/1483856/israel-annual-military-budget-and-expenditure/>

4. <https://tradingeconomics.com/israel/personal-income-tax-rate>

عقب ماندگی‌ها در حوزه‌های گوناگون اعم از نظامی، اقتصادی، فناوری و... برای بهبود شرایط خود از رژیم جنایتکار صهیونیستی استمداد کرده‌اند. متأسفانه برخی از این کشورها از کشورهای اسلامی هستند. برای نمونه، آذربایجان از طریق ایجاد یک رابطه مستحکم با رژیم صهیونیستی تلاش کرده است تا خود را زیر چتر امنیتی ایالات متحده قرار داده و مهم‌تر از همه آنکه از طریق حمایت رژیم صهیونیستی با گسترش خطوط انتقال انرژی روابط اقتصادی گسترده‌ای را با غرب شکل داده و از طریق فرصت به دست آمده به بازسازی اقتصادی خود پردازد (رادگودرزی، ۱۳۹۵). در این بخش به مواردی پرداخته می‌شود که در حوزه اقتصادی جهان اسلام امکان انجام اقدامات یادشده را دارند.

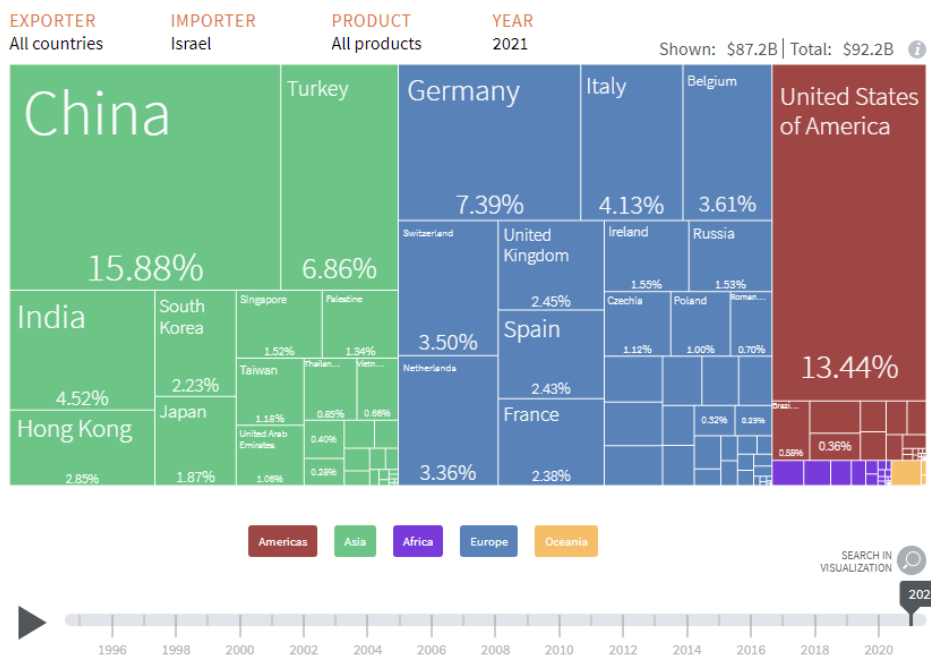
۴-۱. بستر عدم تأمین

هر یک از جوامع برای توسعه و پیشرفت خود نیازمند شرایط منطقه‌ای، منابع اولیه و خدمات متنوعی است که دسترسی آسان و ارزان به آنها زمینه را برای رشد اقتصادی بیشتر و سریع‌تر فراهم می‌کند. برعکس عدم برخورداری یا به چالش کشیده شدن تأمین این نیازها افزون‌بر افزایش هزینه‌ها زمینه حرکت قهقراپی در شاخص‌های اقتصادی را به دنبال خواهد داشت. کل واردات رژیم صهیونیستی با توجه به جمعیت حدود ۶ میلیون نفری اشغالگران در سرزمین‌های اشغالی حدود ۹۲ میلیارد دلار است. اگر این حجم از واردات را با میزان واردات حدود ۶۶ میلیارد دلاری جمهوری اسلامی ایران^۱ با جمعیت ۸۵ میلیون نفری مقایسه کنیم این نسبت بیش از ۲۱ برابر در سال خواهد بود. واردات بسیار زیاد رژیم صهیونیستی نشانگر وابستگی شدید این رژیم به واردات در ابعاد مختلف است.

براساس آمار وبگاه Trading Economics در سال ۲۰۲۲ سوخت‌های معدنی، نفت و محصولات نفت پایه به ارزش ۱۴/۶۸ میلیارد دلار، بالاترین ارزش وارداتی اسرائیل را تشکیل داده است. پس از آن تجهیزات الکتریکی و الکترونیکی (با ۱۲/۵۷ میلیارد دلار)، ماشین‌آلات و رآکتورهای هسته‌ای (با ۱۱/۴۳ میلیارد دلار)، وسایل نقلیه غیر از راه‌آهن و تراموا (با ۹/۲۰ میلیارد دلار) در رده‌های دوم تا چهارم واردات رژیم صهیونیستی از نظر ارزش قرار دارند.

پس از آن مروارید، سنگ‌های قیمتی و فلزات گران‌بها (۷/۰۲ میلیارد دلار)، پلاستیک (۴/۰۹ میلیارد دلار)، محصولات دارویی (۳/۶۱ میلیارد دلار)، دستگاه‌های اپتیکال، عکس، فنی و پزشکی (۳/۵۵ میلیارد دلار)، آهن و فولاد (۳/۰۱ میلیارد دلار) و مواد شیمیایی آلی (۲/۱۶ میلیارد دلار) در رده‌های بعدی واردات رژیم قرار دارند. جدول زیر وضعیت کلی تجارت رژیم صهیونیستی را نشان می‌دهد که در وبگاه اطلس رشد اقتصادی منتشر شده است.

1. <https://www.mefa.ir/fa-IR/mefa/11352/news/view/15182/259246/Staging>

شکل ۱: وضعیت کلی تجارت رژیم صهیونیستی

منبع: yun.ir/cd17t1

انرژی: باوجود محدودیت سرزمینی، رژیم صهیونیستی فاقد منابع زیرزمینی کافی است. باوجود این، توسعه صنعتی این کشور موجب شده تا در سال ۲۰۲۲ واردات سوخت‌های معدنی، نفت و محصولات نفت پایه به ارزش ۱۴/۶۸ میلیارد دلار بالاترین کالای وارداتی آن را تشکیل دهد. این رژیم روزانه ۲۲۰ هزار بشکه نفت از کشورهای گوناگون وارد می‌کند که حدود ۶۰ درصد آن از کشورهای مسلمان مانند آذربایجان (۴۳ درصد) و قزاقستان تأمین می‌شود. البته کشور ترکیه نیز به‌عنوان واسطه انتقال نفت خام نقش مهمی ایفا می‌کند. رژیم صهیونیستی با داشتن ۱۳ میلیون و ۹۵۳ هزار بشکه ذخیره، از لحاظ داشتن ذخایر نفتی هشاد و هفتمین کشور جهان به شمار می‌آید. تقاضای انرژی این رژیم در سال ۲۰۱۶ در حدود ۹۰ میلیون بشکه نفت در سال برآورد شده است. مصرف انرژی اسرائیل ۰/۲ درصد از کل مصرف جهانی را در بر می‌گیرد و پنجاه و یکمین مصرف‌کننده بزرگ جهان به شمار می‌آید. در این میان خط لوله باکو-تفلیس-جهان که نفت میدان گونشلی آذربایجان را از گرجستان و به ترکیه و از آنجا به مدیترانه می‌فرستد، اهمیت فراوانی برای رژیم صهیونیستی دارد. این رژیم دومین مشتری بزرگ نفت جمهوری آذربایجان و در عین حال حداقل

یک سوم تقاضای نفت این رژیم را نفت آذربایجان تأمین می‌کند که از این خط لوله می‌گذرد. بهره‌بردار اصلی این خط لوله مانند دیگر بخش‌های نفتی آذربایجان شرکت بی‌پی انگلیسی است. طول خط لوله ۱۷۶۸ کیلومتر، قطر آن ۴۲ اینچ و ظرفیت انتقال روزانه آن ۱/۲ میلیون بشکه در روز است. این خط لوله هشت ایستگاه کنترل و نظارت دارد که دو عدد در آذربایجان، دو عدد در گرجستان و چهار ایستگاه در ترکیه قرار دارد. نفت وارد شده از آذربایجان از طریق خط لوله باکو-تفلیس - جیهان وارد بندر اشکلون می‌شود. آذربایجان در سال ۲۰۱۱ با صادرات ۱۸/۵ میلیون بشکه نفت به اسرائیل به ارزش ۲/۱ میلیارد دلار در ردیف بزرگ‌ترین شریک تجاری اسرائیل در حوزه انرژی در منطقه قفقاز و آسیای مرکزی قرار گرفت.^۱ بدیهی است به سبب شرایط خاص جغرافیایی حتی با فرض جایگزینی فروشندگان نفت، این رژیم مجبور است هزینه‌های بیشتری برای تأمین نفت خام خود متحمل شود.

با کشف میدین گازی در شرق مدیترانه، ترکیه همکاری با رژیم صهیونیستی را فرصت خوبی برای احیای همکاری‌های دوجانبه در این زمینه و همچنین، کاهش شدت همکاری با یونان و قبرس دانست. ایجاد خط لوله گاز بین رژیم صهیونیستی و ترکیه برای رسیدن به اروپا، ایده‌ای است که از دیرباز وجود داشته است. همکاری ترکیه و رژیم صهیونیستی در زمینه گاز به دلیل تقاضای اروپا برای گاز و افزایش قیمت آن در پی بحران اوکراین برای هر دو طرف سودآور تلقی می‌شود.^۲

شرایط جغرافیایی: باتوجه به انحصار جغرافیای رژیم صهیونیستی با کشورهای چوچون مصر، اردن، سوریه و لبنان و حضور دو کشور اخیر در محور مقاومت، این رژیم از نظر مرز زمینی با محدودیت‌های بسیار جدی مواجه است. از این رو، این رژیم غالب واردات خود را از طریق محورهای دریایی و هوایی تأمین می‌کند. در اختیار نهادن خطوط هوایی کشورهای مسلمان و استفاده از فرصتی که سرمایه‌گذاری آن توسط آنها صورت گرفته یکی از مزایایی است که این رژیم برای بهبود شرایط از آن استفاده می‌کند. کشورهایی چون امارات متحده عربی، ترکیه، قطر نقش مهمی در کاهش هزینه‌های گردشگری و حمل و نقل هوایی ایفا می‌کنند.

برای نمونه، در سال ۲۰۲۲، وزارت حمل و نقل رژیم صهیونیستی اعلام کرد که رژیم صهیونیستی و ترکیه براساس یک توافقنامه جدید هوانوردی، ترافیک هوایی دوجانبه را گسترش خواهند داد. ترکیش ایرلاینز (THY) بیشترین تعداد پرواز به رژیم صهیونیستی را دارد. براساس داده‌های وزارت گردشگری آنکارا، از ژانویه تا سپتامبر سال ۲۰۲۱ تعداد ۱۱۵ هزار و ۲۵۶ نفر از

1. <https://B2n.ir/e16757>

2. <https://isacenter.ir/3140302251700/>

رژیم صهیونیستی وارد ترکیه شده‌اند که به معنای افزایش ۴۴۸ درصدی نسبت به مدت مشابه در سال ۲۰۲۲ است. تعداد گردشگران رژیم صهیونیستی در ترکیه به بیش از ۶۳۱ هزار نفر رسیده است که نسبت به سال قبل از آن پنج و نیم برابر افزایش داشت. بین سال‌های ۲۰۰۷ تا ۲۰۲۱، بیشترین تعداد گردشگران رژیم صهیونیستی در سال ۲۰۱۹ به ترکیه آمده‌اند؛ زیرا با توجه به بهبود روابط، بیش از ۵۶۹ هزار نفر از رژیم صهیونیستی از ترکیه دیدن کرده‌اند.^۱

۲-۴. بستر تحریم مصرف

تولید گاز رژیم صهیونیستی در سه‌ماهه اول سال ۲۰۲۳ به رکورد جدیدی رسید؛ زیرا تولید گاز این کشور پس از انعقاد قرارداد مرزبندی دریایی با لبنان در میدان کاریش، افزایش یافت.^۲ رژیم صهیونیستی از درگاه‌های اصلی تأمین انرژی گاز مصر و اردن است. رژیم صهیونیستی که زمانی کاملاً به واردات نفت و گاز متکی بود، اکنون خودکفا و صادرکننده گاز طبیعی است. نخستین کشف مهم میدان گازی تامار بود که توسط شرکت آمریکایی نوبل انرژی^۳ و شرکای محلی آن کشف شد. میدان تامار که ۳۱۸ میلیارد مترمربع ذخایر قابل بازیافت تخمین زده می‌شود، در سال ۲۰۰۹ کشف شد و بیش از ۹۴ درصد از گاز طبیعی رژیم صهیونیستی را در سال ۲۰۱۸ تأمین کرد. انتقال گاز طبیعی از میدان تامار در سال ۲۰۱۳ آغاز شد. نخستین صادرات گاز طبیعی از کشور اسرائیل در ژانویه ۲۰۱۷ گاز را از میدان تامار به اردن منتقل کرد. افزون‌براین، در سال ۲۰۲۰، میدان تامار صادرات گاز به مصر را آغاز کرد.

در سال ۲۰۱۴، نوبل انرژی قرارداد فروش گاز طبیعی را با دو شرکت اردنی، شرکت عرب پتاس و شرکت جردن بروم، برای تأمین صادرات از میدان تامار امضا کرد. مفاد اولیه این قرارداد ۱۵ ساله و در مجموع ۶۶ میلیارد فوت مکعب است. صادرات در سال ۲۰۱۷ آغاز شد. در سال ۲۰۱۶، اسرائیل دومین قرارداد را با اردن به ارزش بیش از ۱۰ میلیارد دلار برای تأمین گاز شرکت ملی برق NEPCO از میدان لویاتان امضا کرد. هر دو شرکای گاز لویاتان و تامار قراردادهای بلندمدت صادراتی را با تأمین‌کننده مصری دلفینوس هلدینگ امضا کردند. انتظار می‌رود میدان تامار در مجموع ۲۵/۳ BCM و میدان Leviathan تا ۶۰ BCM را برای مدت حداکثر ۱۵ سال ارائه دهد. گاز اسرائیل از طریق خط لوله EMG به مصر پمپ می‌شود. این عرضه گاز برای اطمینان از

1. <https://B2n.ir/s64544>

2. <https://www.middleeasteye.net/news/cyprus-eyes-israel-pipeline-after-elections-turkey-greece>

3. Noble Energy

مصر به عنوان صادرکننده گاز طبیعی مایع حیاتی است.^۱

هرچند اولویت نخست تحریم کالاهای ساخت رژیم صهیونیستی با دولت‌ها و سیاست‌گذاران اقتصادی است، اما درعین حال عدم اهتمام آنها به این امر لزوم اتخاذ اولویت دوم نسبت به عدم مصرف کالاها و خدمات ارائه شده توسط رژیم صهیونیستی از سوی افراد و نهادهای مردمی را گوشزد می‌کند.

۳-۴. ایجاد ظرفیت‌های قانونی

ایجاد هماهنگی میان کشورهای اسلامی برای اقدامات هماهنگ حقوقی برای وضع و اجرای قوانین محکم در حوزه تجارت با رژیم صهیونیستی یکی از ظرفیت‌های مهم و لازم‌الاجرا محسوب می‌شود. متأسفانه پس از گذشت سالیان دراز از اشغالگری هنوز قوانین جامع و قابل‌قبولی در اکثر کشورهای اسلامی در این خصوص به چشم نمی‌خورد. از نمونه‌های موفق این ظرفیت می‌توان به تصویب قانون واحده اسلامی در مورد تحریم رژیم صهیونیستی اشاره کرد که مطابق با «آن عقد هرگونه قرارداد - چه مستقیم و چه از طریق واسطه با شرکت‌ها یا اشخاص مقیم اسرائیل یا با افراد تبعه اسرائیل یا افرادی که برای اسرائیل یا به نفع آن کشور کار می‌کنند صرف نظر از محل اقامت آنان، برای کلیه افراد حقیقی یا حقوقی ممنوع می‌باشد و به‌ویژه زمانی که این‌گونه قراردادها در ارتباط با معاملات بازرگانی، عملیات بازرگانی یا هرگونه مبادله‌ای بدون توجه به ماهیت آن منعقد می‌شود. شرکت‌ها و مؤسسات ملی و خارجی که در اسرائیل دارای منافع، شعب یا نمایندگی هستند نیز باید از انجام هرگونه معامله با شرکت‌ها و اشخاص فوق‌الذکر خودداری کنند».

ضمن آنکه در ماده ۲ بیان شده «ورود و مبادله و تجارت هرگونه کالا و محصولات و نیز اسکناس و سایر دارایی‌های قابل انتقال اسرائیل در جمهوری اسلامی ایران ممنوع می‌باشد. هرگونه کالا و اجناسی که در تولید آن حتی بخشی از محصولات اسرائیلی به کار رود صرف نظر از نوع و میزان مصرف آن و بدون توجه به اینکه این کالاها به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم از اسرائیل وارد شده‌اند، به‌عنوان یک کالای اسرائیلی محسوب می‌گردد. محصولات و کالاهایی که مجدداً از اسرائیل با کشتی حمل شوند، یا در خارج از اسرائیل به منظور صدور به حساب خود یا یکی از اشخاص یا شرکت‌های مذکور در ماده ۱ ساخته شوند، به‌عنوان کالا یا مال التجاره اسرائیلی محسوب می‌شوند و...» (قانون تصویب قانون واحده اسلامی در مورد تحریم اسرائیل، مصوب ۱۳۷۱/۰۶/۲۹).

می‌توان به قانون دیگر مجلس شورای اسلامی مصوب ۲۹ اردیبهشت ۱۳۹۹ نیز اشاره کرد که

1. <https://www.trade.gov/energy-resource-guide-israel-oil-and-gas>

براساس آن «ورود و عبور هرگونه کالای شرکت‌ها و کمپانی‌های وابسته به رژیم اشغالگر صهیونیستی از قلمرو جمهوری اسلامی ایران ممنوع می‌باشد و نیز ورود کلیه صهیونیست‌های تابع رژیم اشغالگر صهیونیستی شامل اشخاص حقیقی یا حقوقی که تابعیت رژیم صهیونیستی را دارند، به جمهوری اسلامی ایران ممنوع است. در صورت ورود به حبس تعزیری درجه ۵ و اخراج از کشور محکوم می‌شوند^۱». باوجوداین، کالاهای بسیاری را در بازار کشور می‌توان یافت که نشان تجاری آنها در فهرست شرکت‌های حامی رژیم صهیونیستی دیده می‌شود. برخی از این نشان‌ها در طول سالیان متمادی در بازار کشور حضور جدی دارند. ازاین‌رو، باید قوانین موجود در این زمینه و نیز فرایند اجرایی شدن آنها مورد آسیب‌شناسی جدی قرار گیرد.

۴-۴. استفاده از ابزارهای تبلیغاتی

شکی نیست که بازار کالاها و خدمات بیشترین اثرپذیری از بخش تبلیغات از طریق شکل‌گیری ساختار انتظارات را داراست. استفاده از ظرفیت عظیم تبلیغات مبتنی بر شناساندن فواید تحریم تجارت و خرید کالاها و خدمات رژیم صهیونیستی افزون‌بر تنویر افکار عمومی نسبت به ماهیت این رژیم، امکان اعمال سیاست‌های تحریمی را در سراسر کشورها اعم از مسلمان و غیرمسلمان فراهم می‌کند.

حداقل فایده این امر را می‌توان در محدود کردن نشان‌های تجاری رژیم صهیونیستی و یا ابراز حمایت‌های مالی سایر نشان‌های تجاری و شرکت‌های گوناگون از آن محسوب کرد. قدرت نرم تبلیغات با استفاده از دو عنصر تحذیر و ترغیب این توانایی را دارد که افکار عمومی را از عواقب سوء خرید و فروش کالاها منتسب به رژیم صهیونیستی بر حذر بدارد و برکات این امر را بیش‌ازپیش روشن کند.

۴-۵. پشتیبانی مطالعاتی و سیاست‌گذاری‌های علمی

یکی از وظایف اصلی جامعه علمی اقتصاد اسلامی، مطالعه و بررسی اوضاع اقتصادی جهان اسلام و ارائه راهبردهای لازم در برهه‌های زمانی متناسب است. متأسفانه یکی از غفلت‌های صورت‌گرفته در ادبیات اقتصاد اسلامی نپرداختن به مباحثی است که جهان اسلام به‌طور عملی درگیر آن است. ازاین‌رو، لازم است درخصوص مباحث رژیم صهیونیستی موارد زیر در مطالعات سیاسی اقتصاد اسلامی مدنظر قرار گیرد و راهکارهای مناسب برای سیاست‌گذاری و اجرا ارائه شود:

1. <https://rc.majlis.ir/fa/news/show/1527962>

۱. تحلیل سیاستی تقویت اقتصادی جبهه مقاومت؛
۲. ارائه راهبردهای اجرایی تحریم رژیم صهیونیستی؛
۳. تحلیل افزایش هزینه‌های اقتصادی رژیم صهیونیستی و حامیان آن؛
۴. راهبردهای تأمین هزینه‌های نظامی مبارزه با رژیم صهیونیستی.

۴-۶. استفاده از ظرفیت نهادی

جهان اسلام با برخورداری از جمعیت بالا با ملیت‌های گوناگون، نهادهای متعددی را در خود جای داده است. بسیاری از این نهادها از امکانات بسیار خوب مالی بهره می‌برند؛ ولی متأسفانه در مواقع حساس خاصیت چندانی از خود نشان نمی‌دهند. این درحالی است که انتظار می‌رود در سایه حمایت‌های سیاسی و اقتصادی طرح‌های جامعی برای حمایت از آحاد جامعه اسلامی در کوتاه، میان و بلندمدت طراحی و اجرایی کنند. نهادهایی چون سازمان کنفرانس اسلامی، بانک توسعه اسلامی، اتحادیه عرب، سازمان همکاری‌های خلیج فارس، سازمان همکاری‌های اسلامی، انجمن جهانی اسلام، سازمان بین‌المللی شهرها و پایتخت‌های اسلامی، شورای حکمای مسلمان، اتحادیه جهانی علمای مسلمان، شورای بین‌المللی تبلیغات و امدادسانی اسلامی و جمعیت بین‌المللی خیریه اسلامی وجود دارند که صلح و ارائه مباحث ضروری دینی در قبال تعامل با غرب و فرهنگ‌های مختلف، هدف اساسی و اصلی این سازمان‌هاست؛ اما در قبال اتفاقات و جریان‌های مختلف در مجموع کارایی مورد انتظار را ندارند.

می‌توان با آسیب‌شناسی جدی و درگیرکردن این سازمان‌ها افزون‌بر جلوگیری از جنایات رژیم صهیونیستی علیه مسلمانان، اهانت به مقدسات اسلامی و طرح‌های توسعه‌طلبانه این رژیم، از حوادث ناگوار در دیگر مناطق جهان مانند فعالیت‌های تروریستی در شمال شرق نیجریه، بحرین یمن، سوریه و عراق و ده‌ها فعالیت ضدانسانی در کشورهای اسلامی مقابله کرد. در این میان لزوم تأسیس نهادهای تخصصی در حوزه‌های تحریم و مبارزه اقتصادی با رژیم صهیونیستی بیش از پیش احساس می‌شود.

۵. نتیجه‌گیری

اقتصاد اسلامی به‌عنوان مکتبی جامع که اداره امور اقتصادی فردی و اجتماعی را در حوزه‌های نظری و عملی دنبال می‌کند از ابعاد گسترده‌ای برخوردار است. اقتصاد سیاسی از مهم‌ترین حوزه‌های اقتصاد اسلامی به شمار می‌رود که مرور حوادث جهان اسلام لزوم توجه جدی و فوری و

جبران غفلت‌های گذشته را گوشزد می‌کند. یکی مصادیقی که لازم است تا در این حوزه نسبت به آن اهتمامی ویژه صورت گیرد، مسئله تهاجم همه‌جانبه رژیم صهیونیستی است. براساس مبانی و حیانی اقتصاد اسلامی لزوم دفاع از مظلوم در برابر ظالم و احقاق حقوق مسلمین امری واجب و لازم محسوب می‌شود و در خصوص رژیم صهیونیستی فتاوی صریحی وجود دارد.

اقتصاد رژیم صهیونیستی از مزایا و محدودیت‌هایی برخوردار است که حمایت‌های مالی فراوان خارجی، بهره‌مندی از فناوری‌های بالا و نیز نیروی کار متخصص از آن جمله‌اند؛ اما در مقابل شکاف‌های بالا در درآمدها و دارایی‌ها، بحران‌های نظامی و هزینه‌های بالای جنگ از آسیب‌های جدی این رژیم است. این رژیم وابستگی شدیدی به نفت خام دارد و در حوزه حمل‌ونقل نیز آسیب‌پذیر است.

در میان کشورهای اسلامی کشورهای زیادی هستند که بخشی از نیازهای گوناگون رژیم صهیونیستی را تأمین می‌کنند و برخی هم در رونق تجارت آن سهم هستند. تقویت بستر عدم تأمین نیازها، ایجاد و تقویت تحریم‌های بازدارنده و استفاده از ظرفیت‌های قانونی برای مقابله با تجارت رژیم صهیونیستی از راهکارهای مقابله اقتصادی با رژیم صهیونیستی محسوب می‌شود.

به‌طورخاص، باید توجه داشت که نباید اغلب تلاش‌ها را در حوزه اقتصاد اسلامی به ابعاد نظری معطوف کرد. لازم است تا دامنه وسیعی از ابعاد عملیاتی و اجرایی مسائل جوامع اسلامی و از جمله مبارزه با رژیم صهیونیستی نیازمند توجه جدی اندیشمندان اقتصاد اسلامی است. انتقال از ادبیات نظری به سیاست‌های اجرایی مسیری است که سال‌ها مورد غفلت قرار گرفته و بدون شک این کوتاهی‌ها در سطره رژیم صهیونیستی بر بخشی از جوامع و مقدسات مسلمین بی‌اثر نیست.

منابع و مأخذ

* قرآن کریم

* نهج البلاغه

۱. ابن بابویه، محمد بن علی (۱۳۷۳). عیون اخبار الرضا علیه السلام. بی جا: بی نا.
۲. آجرلو، حسین؛ حاج زرگرباشی، سیدروح اله و سیداحسان رفیعی علوی (۱۳۹۳). «رژیم صهیونیستی؛ تعامل یا تقابل؟ بررسی مستندات فقهی دیدگاه امام موسی صدر در رابطه با تعامل با رژیم صهیونیستی». فصلنامه علمی مطالعات بیداری اسلامی، ۳(۵): ۲۵-۵۰.
۳. برجی، یعقوب علی (۱۳۸۶). پژوهشی فقهی حقوقی درباره ترور و دفاع مشروع. قم: زمزم هدایت.
۴. دهشیری، محمدرضا و زهرا بهرامی (۱۳۹۵). «عرصه‌های تقابل هوشمند انقلاب اسلامی با رژیم صهیونیستی». مطالعات انقلاب اسلامی، ۴۵، ۱۳۳-۱۴۸.
۵. رادگودرزی، معصومه (۱۳۹۵). «روابط استراتژیک اسرائیل و آذربایجان: بنیادها و الزامات». سیاست جهانی، ۵(۳): ۱۸۵-۲۱۸.
۶. صایغ، یوسف و عبدالرضا همدانی (۱۳۸۰). «توانایی‌های اقتصادی اسرائیل». مطالعات منطقه‌ای: اسرائیل‌شناسی و آمریکاشناسی، ۲(۲): ۱۵۱-۱۸۴.
۷. ضابطی‌پور، احمد (۱۳۸۹). «حکومت علوی معیار دین‌مداری و مردم‌گرایی». دوماهنامه اندیشه حوزه، ۱۶، ۵۵-۸۸.
۸. عیوضی، محمدرحیم (۱۳۸۳). «گسترش سلطه اقتصادی اسرائیل بر کشورهای خاورمیانه عربی». کتاب نقد، ۳۲، ۱۰۷-۱۲۴.
۹. قادری، سیدمحمد مهدی (۱۳۹۷). «ضعف‌ها، موانع و محدودیت‌های رژیم صهیونیستی در عرصه اقتصاد». مطالعات منطقه‌ای: اسرائیل‌شناسی و آمریکاشناسی، ۱۹(۲): ۸۱-۱۰۰.
۱۰. کرمی کامکار، محمد (۱۳۸۳). «شکل‌گیری حکومت و نیروهای مسلح اسرائیل». زمانه، ۳(۲۰): ۶۸-۸۰.
۱۱. مکارم شیرازی، ناصر و همکاران (۱۳۸۶). تفسیر و بررسی تازه‌ای درباره قرآن مجید با در نظر گرفتن نیازها، خواست‌ها، پرسش‌ها، مکتب‌ها و مسائل روز. تهران: دارالکتب الاسلامیه.
۱۲. نظرپور، مهدی (۱۳۸۵). «فلسطین از دیدگاه امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری». فصلنامه پیام، ۷۸، ۱۰۳-۱۲۱.
۱۳. نوریان، مهدی؛ امام، سیدمحمدرضا و عابدین مؤمنی (۱۳۸۹). «بررسی حکم اطلاع‌رسانی

- نسبت به فرصت‌های اقتصادی». مجله فقه و مبانی حقوق اسلامی، ۲، ۱۴۵-۱۶۴.
۱۴. ورعی، سیدجواد (۱۳۸۲). «مبانی فقهی دفاع از سرزمین‌های اسلامی». فصلنامه حکومت اسلامی، ۸(۲)، ۴۲-۷۱.
15. <https://www.statista.com/statistics/1483856/israel-annual-military-budget-and-expenditure/>
16. <https://tradingeconomics.com/israel/personal-income-tax-rate>
17. <https://www.mefa.ir/fa-IR/mefa/11352/news/view/15182/259246/Staging>
18. <https://B2n.ir/e16757>
19. <https://isacenter.ir/3140302251700/>
20. <https://B2n.ir/s64544>
21. <https://www.middleeasteye.net/news/cyprus-eyes-israel-pipeline-after-elections-turkey-greece>
22. <https://www.trade.gov/energy-resource-guide-israel-oil-and-gas>
23. <https://rc.majlis.ir/fa/news/show/1527962>